MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MIGRAČNÝ ÚRAD MV SR
Odbor dokumentaristiky a zahraničnej spolupráce

GHANA

Rituálne otroctvo

Marec 2021

Klauzula o výhrade k zdrojom a informáciám

Táto správa bola spracovaná v súlade s Usmernením riaditeľa migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (MV SR), ktorým sa upravuje postup pri spracovaní informácií o krajine pôvodu žiadateľov o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany na území Slovenskej republiky a vzájomná spolupráca medzi odbormi z decembra 2018.

V správe boli použité starostlivo vybrané zdroje v súčasnosti dostupné odboru dokumentaristiky a zahraničnej spolupráce (ODZS). Informácie o každom použitom zdroji sú v správe uvedené formou odkazu v poznámke pod čiarou. Informácie o krajine pôvodu obsiahnuté v tejto správe boli preskúmané, vyhodnotené a analyzované s maximálnou starostlivosťou v rámci obmedzeného časového rámca. Informácie o krajine pôvodu pochádzajú zo zdrojov v jazykoch, v ktorých ich je možné vyhľadať, zohľadňujúc jazykové znalosti zamestnancov ODZS. Informácie o krajine pôvodu v správe však nemožno považovať za vyčerpávajúce ani definitívne pre posúdenie konkrétnej žiadosti o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany. Ak konkrétna udalosť, osoba alebo organizácia nie je uvedená v správe, neznamená to, že sa udalosť neuskutočnila alebo že osoba alebo organizácia neexistuje.

Termín "utečenec", "riziko" a podobná terminológia sa používajú ako generická terminológia a nie v právnom zmysle, ako sa uplatňuje v acquis EÚ o azyle, Dohovore o utečencoch z roku 1951 a Protokole z roku 1967 o právnom postavení utečencov.

Informácie uvedené v správe neodrážajú názor migračného úradu MV SR, ani akékoľvek politické stanovisko.

Klauzula o výhrade k použitiu správy

Táto správa je určená len na vymedzené účely v rámci vecnej pôsobnosti zadávateľa.

Zdroje informácií o krajine pôvodu použité v tejto správe môžu byť citované, nie však správa samotná.

Správu nemožno bez predchádzajúceho súhlasu migračného úradu MV SR šíriť alebo rozmnožovať (čiastočne ani úplne).

GHANA

Rituálne otroctvo

‚Ministerstvo zahraničných vecí USA, Správa o stave ľudských práv v krajine 2019 GHANA

Iné škodlivé tradičné praktiky:

Ústava zakazuje praktiky, ktoré dehumanizujú alebo poškodzujú fyzický a duševný blahobyt človeka. Médiá informovali o niekoľkých vraždách alebo pokusoch o vraždu pre rituálne účely. V Severnom, Severovýchodnom, Hornovýchodnom a Hornozápadnom regióne niekedy rodiny praktizovali vykazovanie žien a mužov podozrivých z „bosoráctva“ do prevýchovných „táborov pre bosorky“. Väčšina osôb obvinených z bosoráctva boli staršie ženy, často vdovy. Niekoľko osôb podozrivých z bosoráctva bolo aj zabitých. Podľa koalície proti obviňovaniu z bosoráctva bolo v celej krajine šesť „táborov pre bosorky“, v ktorých bolo asi 2000 - 2500 dospelých žien a 1000 - 1200 detí. V jednom tábore bol zaznamenaný výrazný pokles počtu osôb vďaka vzdelávaniu, podpore a reintegračným službám poskytovaným Presbyteriánskou cirkvou. Podľa úradov bol po úspešnej reintegrácii 37 žien ešte jeden ďalší tábor zatvorený. Ministerstvo pre rodové záležitosti, deti a sociálnu ochranu má mandát monitorovať „tábory pre bosorky“, avšak ich sledovanie sa nevykonávalo efektívne. Zákon kriminalizuje škodlivé smútočné obrady, ich praktizovanie však pokračovalo a úrady za ich vykonávanie nestíhali žiadnych páchateľov. Na severe, najmä v regiónoch Horný západ a Horný východ sa od vdov vyžaduje, aby podstupovali určité tradičné ľudové obrady za účelom trúchlenia a prejavenia oddanosti zosnulému manželovi. Najrozšírenejšími rituálmi vdovstva bolo jednoročné obdobie smútku, uväzovanie lán a zámkov vdovám okolo pásu alebo krku, nútené sedenie pri zosnulom manželovi až do jeho pochovania, pobyt v izolácii, nútená hladovka, holenie hlavy vdov a rozmazávanie hliny po ich tele. V severnom a Voltskom regióne pozdĺž hraníc s Togom sa tiež praktizovalo „dedenie manželiek“ – vdovy boli nútené, aby sa vydali za príbuzných ich zosnulých manželov.

Infanticída a vraždy detí so zdravotným postihnutím:

Zákon zakazuje vraždenie novorodencov, niekoľko mimovládnych organizácií však informovalo, že komunity v regióne Horného východu zabíjajú tzv. „posadnuté deti“, narodené s telesným postihnutím, ktoré sú podozrievané z posadnutia zlými duchmi. Miestne lokálne vládne orgány aj tradičné komunitné autority spolupracovali s mimovládnymi organizáciami pri zvyšovaní povedomia verejnosti o príčinách a možnostiach liečby zdravotných postihnutí a pri záchrane detí, ktorým hrozilo rituálne zabitie. (...)

Osoby so zdravotným postihnutím (...)

„Tisícky osôb s mentálnym postihnutím, vrátane detí od sedem rokov, boli posielané do spirituálnych liečebných centier známych ako „modlitebné tábory“, v ktorých sa mentálne postihnutie často považovalo za „démonickú posadnutosť“. Niektoré osoby boli v týchto táboroch celé týždne spútané, bolo im bolo odopierané jedlo aj niekoľko dní a boli fyzicky napádané. Úrady podnikli iba málo krokov na implementáciu zákona z roku 2012, ktorý umožňuje monitorovanie modlitebných táborov a zakazuje nedobrovoľnú alebo nútenú liečbu. Medzinárodné financovanie od darcov pomohlo vytvoriť kancelárske priestory a podporiť prácu Úradu pre duševné zdravie. Ministerstvo zdravotníctva prestalo zhromažďovať údaje o osobách so zdravotným postihnutím v roku 2011. Organizácia Human Rights Watch v októbri 2018 uviedla, že v modlitebných táboroch zaznamenala viac ako 140 osôb s reálnymi či vnímanými duševnými ochoreniami, zadržiavaných v zlých hygienických a stiesnených

podmienkach. V decembri 2018 Úrad pre duševné zdravie vydal odporúčania pre tradičných a náboženských liečiteľov v snahe zabezpečiť, aby pri vykonávaní svojich liečiteľských praktík dodržiavali práva pacientov s mentálnym postihnutím.'[1]

‚Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) - Profil krajiny v oblasti diskriminácie žien a dievčat (zákony, sociálne normy a postupy),
SIGI – Sociálny inštitucionálny a rodový index 2019 - GHANA
Správa o stave občianskej spoločnosti pre Výbor OSN pre ľudské práva sa zmieňuje o aktuálnom stave praktík *trokosi* (rituálne otroctvo). V roku 1998 bol prijatý zákon zakazujúci všetky formy rituálnej práce, za ktorú je možné uložiť trest najmenej na tri roky väzenia. Správa však uvádza, že v juhovýchodných oblastiach Ghany sú stále posielané dievčatá vo veku osem až pätnásť rokov do fetišských svätýň, kde majú vykonávať pokánie za priestupky členov rodiny. Od prijatia tohto zákona nedošlo k žiadnemu zatknutiu (Správa komisie pre ľudské práva (HRC) o stave občianskej spoločnosti, 2016).'[2]

‚Hadithi Africa - Trokosi: Rituálne otroctvo v Ghane, 8. 4. 2019
Rituálne otroctvo je v Ghane a tiež v susedných krajinách Togo a Benin praktikou, pri ktorej tradičné náboženské svätyne (v Ghane ľudovo nazývané "fetišové svätyne") berú do služby osoby, zvyčajne mladé dievčatá, ako formu odmeny za náboženské rituály, alebo za účelom pobožného odčiňovania údajných priestupkov členov ich rodín. V Ghane a v Togu rituálne otroctvo praktizuje kmeň Ewe v regióne Volta; v Benine ho praktizuje kmeň Fon.
Otrokyne vo svätyniach slúžia kňazom, staršinom a majiteľom tradičných svätýň bez odmeny a bez ich súhlasu, hoci môže byť vyžadovaný súhlas rodiny alebo klanu. Tí, ktorí praktizujú rituálne otroctvo sú zvyčajne presvedčení, že dievča slúži bohu alebo bohom, ktorým je svätyňa venovaná a je vydatá za bohov svätyne. (...)
Slovo *trokosi* je odvodené od slov kmeňa Ewe - „tro", čo znamená božstvo alebo fetiš, a „kosi", čo znamená otrokyňa. (...)
Ak dievča utečie alebo zomrie, musí ho nahradiť iné dievča z rodiny. Niektoré dievčatá v rituálnom otroctve sú tretím alebo štvrtým dievčaťom vo svojej rodine, ktoré trpia za rovnaký prečin iného, niekedy iba za stratu drobného majetku.(...)
Otázka, prečo sú obetované týmto svätyniam iba dievčatá a nie chlapci, sa objavuje opakovane a kladú si ju aj samotné Trokosi, ktoré vo svätyniach slúžia. Odpovede sa im ale nedostáva, pretože v otroctve im nie je dovolené mať vlastný názor. Veľa Trokosi ani nevie, prečo musia slúžiť vo svätyniach a za aké zločiny platia. Vo väčšine prípadov musia tieto mladé dievčatá pykať za prečiny a trestné činy mužov v ich rodinách, napríklad za ich cudzoložstvo.
Vládni úradníci mali po určitý čas dojem, že tieto praktiky takmer vymizli. Dostupné informácie ale naznačujú, že sa im naďalej darí. V regióne Volta údajne existuje najmenej 23 svätýň a v regióne Veľkej Akkry tri svätyne, ktoré naďalej akceptujú trokosi. (...)
V roku 1998 Komisia pre reformu práva, vychádzajúc z odporúčaní Ababia a ďalších, vypracovala zákon, ktorý označuje „rituálne alebo obyčajové otroctvo" ako zločin. Zákon bol

[1] Ministerstvo zahraničných vecí USA, *Správa o stave ľudských práv v krajine 2019 - GHANA*, 2020, https://www.ecoi.net/en/document/2026420.html navštívené 8. 12. 2020, pracovný preklad z AJ
[2] Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), *Profil krajiny v oblasti diskriminácie žien a dievčat (zákony, sociálne normy a postupy) SIGI – Sociálny inštitucionálny a rodový index 2019 – GHANA*, 2019, https://www.genderindex.org/wp-content/uploads/files/datasheets/2019/GH.pdf navštívené 8. 12. 2020, pracovný preklad z AJ

schválený a upravoval minimálne trojročné väzenie pre tých, ktorí by boli vo vecí praktizovania takéhoto otroctva uznaní vinnými.
Rituálne otroctvo dnes
Aj keď táto praktika bola v Ghane v roku 1998 postavená mimo zákon, stále k nej dochádza kvôli obavám a zdráhavosti vlády zasahovať do tradičných ľudových obyčajov. Niektoré mimovládne organizácie sa už skôr snažili o zrušenie podobných svätýň. Keď sa ukázalo, že zákon celkom nevyriešil problém, mimovládne organizácie sa začali ešte intenzívnejšie angažovať v redukovaní praktík rituálneho otroctva oslobodzovaním otrokýň zo svätýň. Niektoré z organizácií, ktoré sa zapojili do tohto úsilia, sú UNICEF, International Needs Network Ghana, švajčiarske Hliadkové hnutie, Trokosi Abolition Fellowship, Spoločnosť proti otroctvu a Every Child Ministries. Skupina Survivors for Change angažuje bývalé otrokyne trokosi, ktoré sa spojili, aby sa postavili proti tejto praktike. Medzi organizácie, ktoré sú najaktívnejšie pri oslobodzovaní rituálnych otrokýň patria hnutie FESLIM (Fetish Slaves Liberation Movement) založené Markom Wisdomom a tiež organizácie International Needs a Every Child Ministries.
Proti týmto praktikám tiež bojujú kresťanské mimovládne organizácie a organizácie pre ľudské práva, ktoré sa usilujú o ich ukončenie a dosiahnutie oslobodenia otrokýň zo svätýň. Svoje aktivity vykonávali so silnou podporou CHRAJ (Komisie pre ľudské práva a správne právo) a Ministerstva pre záležitosti žien a detí. V roku 2003 bol v Akkre založený Výbor žien, ktorý pokračoval v boji proti takejto praxi.‘[3]

‚Medzinárodná rozvojová agentúra v Ontáriu;
Nicholas A. Bastine (Osgoode Hall Law School, York University, Kanada):
Relevancia národných a medzinárodných zákonov na ochranu práv žien a detí v Ghane: Kritický pohľad na systém trokosi v Ghane
Trokosi je tradičný náboženský systém, ktorý utláča ženy a deti v Ghane. Táto prax rozšírená v kmeni Ewe vyžaduje, aby rodičia ponúkali svoje panenské dcéry do fetišových svätýň na odčinenie hriechov ich predkov. Ghanské zákony zakazujú diskrimináciu žien a dievčat. Medzi takéto právne záruky patrí „zaručenie rovnosti“ zakotvené v ústave z roku 1992 a niekoľko medzinárodných ľudskoprávnych nástrojov, ktoré Ghana ratifikovala za účelom ochrany práv žien a detí. Ghana tiež doplnila svoj Trestný zákon novelou z roku 1998 („zákon o trokosi“) s cieľom ochrániť obete trokosi. Táto prax však stále pretrváva a jej dôsledkom je, že ženy a deti v Ghane, najmä v odľahlých častiach krajiny, si nemôžu užívať svoje ľudské práva tak, ako im to garantuje ústava Ghany. (...)
Napríklad kapitola 5 (oddiel Základné ľudské práva) ústavy Ghany z roku 1992 chráni všetkých obyvateľov Ghany pred porušovaním ľudských práv. Článok 12 ods. 2 ústavy z roku 1992 ustanovuje, že
„Každý človek v Ghane, bez ohľadu na rasu, miesto pôvodu, politické presvedčenie, farbu pleti, náboženstvo, vierovyznanie alebo pohlavie, má právo na základné ľudské práva a slobody jednotlivca obsiahnuté v tejto kapitole, s výhradou rešpektovania práv a slobôd ostatných osôb a zachovania verejného záujmu ... “
V článku 12 ods. 1 ústavy sa zároveň zdôrazňuje prísne dodržiavanie ľudských práv Ghančanov všetkými fyzickými i právnickými osobami a predpisuje sa mechanizmus na presadzovanie týchto práv. Články 14 a 16 ústavy Ghany z roku 1992 jednoznačne zakazujú otroctvo a nútenú detskú prácu. Podľa článku 14 *„Každý človek má právo na osobnú*

[3] Hadithi Africa, *Trokosi: Rituálne otroctvo v Ghane,* 8. 4. 2019, https://hadithi.africa/2019/04/08/trokosi-ritual-servitude-in-ghana/ navštívené 9. 12. 2020, pracovný preklad z AJ

slobodu" a článok 16 ustanovuje, že *„Žiadny človek nesmie byť držaný v otroctve a nesmie sa od neho/nej vyžadovať, aby vykonával/a nútenú prácu."* (...)
Ghanský Zákon o trestných činoch z roku 1960 (Zákon 29) v novelizovanom znení a Trestný zákon (novelizovaný) z roku 1998 naviac konkrétne zakazujú praktiku trokosi. Predpisy chránia ženy a deti pred „obyčajovým otroctvom" vrátane „akejkoľvek formy nútenej práce súvisiacej s obyčajovými rituálmi" (novela Trestného zákona, 1998, s. 17). Táto prax tiež porušuje ustanovenia ghanského Zákona o deťoch z roku 1988. Ako predpis uvádza, ide o praktiku, ktorá je v rozpore s „princípom najlepšieho záujmu dieťaťa" (Zákon o deťoch, 1998, s. 2) porušuje jeho „právo vyrastať u svojich rodičov" (Zákon o deťoch, s.5), „právo na dôstojnosť, rešpekt, voľný čas, slobodu, zdravie a vzdelanie" (článok 6 ods. 2 písm. A) a je v rozpore s povinnosťou rodičov chrániť deti pred zanedbávaním, diskrimináciou, násilím, zneužívaním, vystavením fyzickému a morálnemu riziku a útlaku (článok 6 ods. 3). Zákon o deťoch v Ghane tiež zakazuje mučenie a ponižujúce zaobchádzanie, vrátane akýchkoľvek kultúrnych praktík, ktoré dehumanizujú alebo poškodzujú fyzický a duševný blahobyt dieťaťa (článok 13 ods. 1).
Aby Ghana splnila svoje medzinárodné záväzky, ratifikovala Všeobecný dohovor o ľudských právach o odstránení diskriminácie žien a Dohovor o právach dieťaťa a začlenila ich do národnej legislatívy za účelom ochrany žien a detí pred podobnými urážlivými a rodovo diskriminujúcimi praktikami, ako je trokosi. (...)
Napriek tomu sa v Ghane trokosi naďalej praktizuje (Elom Dovlo a S. K. Kufogbe, 1998). V čase keď píšem tento text, je v regióne Volta je najmenej 23 „troxovi svätýň", ktoré stále akceptujú trokosi (Utečenecké dokumentačné centrum Írska, 2009). (...)
Trokosi sa praktizuje u kmeňov Ewe v Benine, Togu, Ghane a v juhovýchodnej Nigérii. (...) Uvedieme to do perspektívy na prípade dievčaťa Abla Kotora. „Ablu Kotora jej rodina poslala ako šesťročnú do svätyne Awlo-Korti v Tefle na juhovýchode Ghany, kde mala pykať za zločin, ktorý spáchal jej otec (Sara Aird, n.d.) - znásilnil svoju vlastnú neter, ktorá otehotnela. Tej sa narodila práve Abla."(Ibid.). Aby zaplatila za zločin svojho otca, musí teraz Abla žiť a pracovať pre miestneho kňaza kmeňa Ewe, Kotinora Akorliho, ktorý môže rozhodnúť, kedy budú jej službou bohovia uspokojení. Ablini rodičia ju odovzdali do nevoľníctva, v ktorom čelí psychickému, fyzickému a sexuálnemu zneužívaniu v nádeji, že bohovia sa nepomstia celej rodine Kotorovcov za zločin jej otca. Abla žije vo svätyni už viac ako tri roky, trávi dni nosením vody, varením, upratovaním, starostlivosťou o plodiny a hospodárske zvieratá. Má odopretý prístup k vzdelaniu, má zakázané odísť, nesmie sa vrátiť k rodine domov a čoskoro bude musieť čeliť sexuálnemu zneužívaniu zo strany jej pána, kňaza kmeňa Ewe. Abla je jednou z tisícov dievčat a žien, zotročených týmto spôsobom (Ibid.). (...)
Abla ako dôsledok zločinu (znásilnenia) musela byť obetovaná, aby odradila hnev a trest boha žiadajúceho „spravodlivosť" a „potrestanie zločinu". Tento trestný systém netrestá páchateľa, ale nevinné dievča, ktoré o podstate vykonaného zločinu nič nevie. Prípad Ably je obzvlášť ilustratívny: nebol potrestaný otec, ktorý spáchal trestný čin, bola to Abla, ktorá bola odsúdená slúžiť roky v nevoľníctve ako „manželka boha" - *trokosi*. (...)
Podľa Dartey-Kumordziho „Praktiku trokosi zaviedli ako tradíciu naši africkí predkovia na odčinenie zločinov, ako je napríklad krádež. V minulosti, ak by niekto ukradol majetok a zlodej by sa neodovzdal spravodlivosti a nečelil primeranému trestu, bohovia svätyne Trokosi by vraj vyliali svoju zlosť na všetkých členov rodiny páchateľa" (Dartey-Kumordzi, 1995). „To malo za následok, že zlodejovi príbuzní by zomierali jeden po druhom, až kým sa páchateľ nevzdal. Počet obetí by narastal, až kým by ku kňazovi z Trokosi svätyne nebola poslaná panna, ktorá mala odčiniť hriech zločinca na úteku. "(Ibid.).

Predmetom zmierňovania bolo zvyčajne panenské dievča, od ktorého sa očakávalo, že bude slúžiť fetišskému kňazovi tri až päť rokov, podľa závažnosti trestného činu spáchaného predkom dievčaťa a pravidiel *troxovi* svätyne. (...) Také dievča býva všeobecne prepracované a má podlomené zdravie, keďže vo svätyni sa jej nedostáva potrebná lekárska starostlivosť.
Ako hovorí Yakin Erturk, „Dopady vylúčenia sú v tejto praxi rozsiahle: deti slúžiace ako trokosi majú odopretú rodičovskú a emocionálnu podporu, primeranú výživu a zdravé životné prostredie. Život v nevoľníctve im zamedzuje prístup k sociálnym službám, formálnemu vzdelaniu, lekárskej starostlivosti (...)“ (Yakin Erturk, 2008). Dievča je tiež vystavené značnému riziku infikovania pohlavne prenosnými chorobami ako HIV/AIDS, pretože kňaz má často veľa sexuálnych partneriek. Po piatich rokoch má rodina dievčaťa možnosť ju z nevoľníctva vykúpiť, ale podmienky a rituály vykúpenia bývajú také, že rodiny často nie sú schopné ich splniť. V dôsledku toho môže byť dievča uväznené vo svätyni na neurčito, aj na celý život. Táto starodávna tradičná prax, majúca charakter otroctva a nútenej práce, sa v kmeni Ewe udržiava už stovky rokov (Elom Dovlo, 2005). Profesor Dovlo poukázal na to, že „trokosi je tradične chápaná ako prostriedok na kontrolu kriminality v tradičných komunitách“ (Ibid).‘[4]

[4] Medzinárodná rozvojová agentúra v Ontáriu; *Nicholas A. Bastine (Osgoode Hall Law School, York University, Kanada): Relevancia národných a medzinárodných zákonov na ochranu práv žien a detí v Ghane: Kritický pohľad na systém trokosi v Ghane*, 2010, https://www.researchgate.net/publication/228322254_The_Relevance_of_National_and_International_Laws_for_the_Protection_of_the_Rights_of_Women_and_Children_in_Ghana_A_Critical_Look_at_the_Trokosi_System_in_Ghana navštívené 10. 12. 2020, pracovný preklad z AJ